

TOIMINTA JA HALLINTO 2002:15

Suomen vaalijärjestelmä

OIKEUSMINISTERIÖN TOIMINTA JA HALLINTO 2002:15

Suomen vaalijärjestelmä

Arto Jääskeläinen

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2002

ISSN 1458-6436
ISBN 952-466-055-5
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
19.6.2002

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Arto Jääskeläinen		Julkaisun laji Muistio	
		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Suomen vaalijärjestelmä			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Yleisesitys Suomen vaalijärjestelmästä.			
Avainsanat: (asiasanat) Vaalit, arkielämään liittyvät säännökset			
Muut tiedot Yhteyshenkilö ministeriössä Arto Jääskeläinen			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2002:15		ISSN 1458-6436	ISBN 952-466-055-5
Kokonaissivumäärä 26	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

Sisällysluettelo

1. Yleistä.....	1
2. Eduskuntavaalit.....	3
3. Presidentinvaali.....	9
4. Kunnallisvaalit.....	11
5. Europarlamenttivaalit.....	13
6. Vaalien tuloksesta valittaminen.....	16
7. Puolueet	17
8. Ehdokkaiden vaalirahoituksesta ilmoittaminen.....	19
9. Vaalitietojärjestelmä.....	20
LIITE 1	Vaalipiirijako 2003
LIITE 2	Rekisteröidyt puolueet

1. Yleistä

1.1. Vaalilainsäädäntö

Suomessa valitaan yleisillä vaaleilla

- eduskunta,
- tasavallan presidentti,
- kuntien (448) valtuustot sekä
- 16 jäsentä Euroopan parlamenttiin.

Suomen vaalilainsäädännön perusta luotiin 1900-luvun alussa. Vuonna 1906 annettiin Suomen suuriruhtinaanmaan valtiopäiväjärjestys ja Suomen suuriruhtinaanmaan vaalilaki, joiden mukaan toimitettiin ensimmäiset eduskuntavaalit vuonna 1907. Ensimmäinen kunnallisvaaleja koskeva laki annettiin vuonna 1917. Suomen ensimmäisen presidentin valitsi eduskunta vuonna 1919 ja vuonna 1922 annettiin laki tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista. Vuonna 1994 presidentti valittiin ensi kertaa suoralla, kaksivaiheisella kansanvaalilla. Suomen liittyttyä vuoden 1995 alusta Euroopan unioniin annettiin laki Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista.

Vuonna 1998 tehdyllä vaalilainsäädännön muutoksella koottiin kaikkia vaaleja koskevat säännökset yhteen lakiin, vaalilakiin (714/1998), joka tuli voimaan 8.10.1998.

1.2. Vaalien toimittamisen keskeiset periaatteet

Kaikki Suomen vaalit toimitetaan noudattaen seuraavia periaatteita:

Vaalit ovat välittömät. Valitsijat (äänioikeutetut) äänestävät suoraan niitä henkilöitä, jotka he tahtovat saada valituiksi.

Vaalit ovat suhteelliset. Suhteellisissa vaaleissa jokainen puolue (tai muu ryhmittymä) saa sen määrän kansanedustajia kuin mitä sen vaaleissa saama äänimäärä suhteessa muihin ryhmittymiin edellyttää. Jos esimerkiksi puolue saa annetuista äänistä 20 prosenttia, sen tulisi saada myös 20 prosenttia jaettavina olevista edustajanpaikoista. (Tämä ei koske presidentinvaalia, jossa äänestetään vain asetettuja ehdokkaita, ei puolueita).

Vaalit ovat salaiset. Vaalisalaisuudella tarkoitetaan, etteivät vaaliviranomaiset eivätkä ketkään muutkaan saa tietää, ketä äänestäjä on äänestänyt, vai onko hän jättänyt tyhjän äänestyslipun.

Vaaleissa on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. *Yleisellä äänioikeudella* tarkoitetaan sitä, että äänioikeus on riippuvainen vain sellaisista edellytyksistä, jotka kansalaisilla yleensä on.

Esimerkiksi äänioikeudelle eduskuntavaaleissa on vain kaksi edellytystä: 18 vuoden ikä ja Suomen kansalaisuus. *Yhtäläisellä äänioikeudella* tarkoitetaan sitä, että jokaisella äänioikeutetulla on yhtäläinen oikeus vaikuttaa vaalin tulokseen eli sama äänimäärä. Yleisissä vaaleissa kullakin on yksi ääni.

Kunkin äänestäjän on äänestettävä itse. Äänioikeutta ei saa käyttää valtuusmiehen eli asiamiehen kautta.

Äänestämisen on tapahduttava vaaliviranomaisen edessä. Tällä pyritään turvaamaan vaalien yleistä luotettavuutta, äänestäjän vapaan tahdon ilmaisemista ja myös vaalisalaisuutta. Vaaliviranomaiset ovat pääasiassa luottamusmiehiä.

Suomen vaalijärjestelmä on henkilö- ja puoluevaalin yhdistelmä, jossa samalla yhdellä numerolla äänestetään sekä puoluetta että henkilöä. (Tämä ei koske presidentinvaalia, jossa äänestetään vain henkilöä, ei puoluetta).

1.3. Vaaliviranomaiset

Ylimpänä vaaliviranomaisena toimii Suomessa *oikeusministeriö*, jolla on yleisvastuu vaalien toimeenpanosta. Paikallisia vaaliviranomaisia ovat

- *vaalipiirilautakunnat* (15) ja
- jokaisessa kunnassa (448) *kunnan keskusvaalilautakunta* sekä vaalilautakunnat (koko maassa noin 3000) ja vaalitoimikunnat (noin 500) sekä
- ennakkoäänestyspaikkojen (noin 600) vaalitoimitsijat.

Muita vaaliviranomaisia ovat *Väestörekisterikeskus* ja maistraatit, jotka huolehtivat äänioikeusrekisterin laadinnasta sekä *ulkoasiainministeriö*, joka huolehtii ennakkoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla.

2. Eduskuntavaalit

2.1. Yleistä

Suomen Perustuslain mukaan valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Suomen eduskunta on yksikamarinen ja siihen kuuluu 200 kansanedustajaa. Kansanedustajat valitaan joka neljäs vuosi toimitettavilla vaaleilla. Vaalipäivä on vaalivuoden maaliskuun kolmas sunnuntai. Seuraavat eduskuntavaalit toimitetaan vuonna 2003.

Tasavallan presidentti voi pääministerin perustellusta aloitteesta ja eduskuntaryhmiä kuultuaan sekä eduskunnan ollessa koolla hajottaa eduskunnan ja määrätä toimitettavaksi ennenaikaiset eduskuntavaalit (hajotusvaalit), jolloin vaalipäivä on ensimmäisenä sunnuntaina 50-75 päivän kuluttua siitä kun hajotusmääräys on julkaistu. Suomen itsenäisyyden aikana eduskunta on hajotettu kahdeksan kertaa, viimeksi vuonna 1975.

2.2. Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

Äänioikeutettu on asuinpaikasta riippumatta jokainen Suomen kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta.

Vaalikelpoinen eli kelpoinen ehdokkaaksi on jokainen äänioikeutettu, joka ei ole vajaavaltainen. Kansanedustajaksi ei kuitenkaan voi valita ammattisotilasta. Lisäksi eräät korkeat viranomaiset, kuten valtioneuvoston oikeuskansleri ja korkeimman oikeuden jäsenet eivät voi olla kansanedustajina eivätkä siten myöskään ehdokkaina vaaleissa ilman että eroaisivat virastaan.

2.3. Vaalipiirit

Eduskuntavaaleja varten maa on jaettu 15 vaalipiiriin maakuntajaon mukaisesti (liite 1). Kustakin vaalipiiristä valitaan se määrä kansanedustajia, jota vaalipiirissä asuvien Suomen kansalaisten lukumäärä kuusi kuukautta ennen vaaleja osoittaa. Ahvenanmaan vaalipiiristä valitaan kuitenkin aina yksi kansanedustaja. Valtioneuvosto tekee väestötietojärjestelmän tietoihin perustuvan päätöksen edustajapaikkojen jaosta vaalipiirien kesken hyvissä ajoin ennen vaaleja. Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa edustajapaikat jakaantuvat seuraavasti:

Helsingin vaalipiiri	20 edustajaa
Uudenmaan vaalipiiri	32
Varsinais-Suomen vaalipiiri	17
Satakunnan vaalipiiri	10

Hämeen vaalipiiri	13
Pirkanmaan vaalipiiri	16
Kymen vaalipiiri	13
Etelä-Savon vaalipiiri	8
Pohjois-Savon vaalipiiri	10
Pohjois-Karjalan vaalipiiri	7
Vaasan vaalipiiri	17
Keski-Suomen vaalipiiri	10
Oulun vaalipiiri	18
Lapin vaalipiiri	8
Ahvenanmaan vaalipiiri	1
YHTEENSÄ	200 edustajaa

2.4. Ehdokasasettelu

Ehdokkaita eduskuntavaaleissa voivat asettaa

- 1) puolueet, jotka on merkitty oikeusministeriön ylläpitämään puolerekisteriin (liite 2) sekä
- 2) äänioikeutettujen perustamat valitsijayhdistykset.

Kukin *puolue* voi asettaa kussakin vaalipiirissä enintään 14 ehdokasta tai, jos vaalipiiristä valitaan enemmän kuin 14 edustajaa, enintään niin monta ehdokasta kuin vaalipiiristä valitaan edustajia. Puolueet voivat muodostaa keskenään *vaaliliittoja*. Vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokkaiden yhteismäärä saa kuitenkin olla enintään sama kuin yksittäisen puolueen ehdokkaiden enimmäismäärä.

Valitsijayhdistyksen yhden ehdokkaan asettamiseksi voi perustaa vähintään 100 asianomaisessa vaalipiirissä äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistykset voivat muodostaa *yhteislistoja*, joissa kussakin voi olla enintään 14 ehdokasta tai, jos vaalipiiristä valitaan enemmän kuin 14 edustajaa, enintään niin monta ehdokasta kuin vaalipiiristä valitaan edustajia.

Puolueen ja valitsijayhdistyksen tulee toimittaa ehdokaslistansa (ehdokashakemuksensa) sen vaalipiirin vaalipiirilautakunnalle, jossa aikoo asettaa ehdokkaita viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16. Samaan määräaikaan mennessä vaalipiirilautakunnalle on toimitettava myös ilmoitukset vaaliliitoista ja yhteislistoista.

Vaalipiirilautakunnat tutkivat ehdokaslistat, erityisesti sen, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia ja vahvistavat ehdokasasettelun 31. päivänä ennen vaalipäivää. Vaalipiirilautakunnat laativat *ehdokaslistojen yhdistelmän*, johon otetaan arvotussa järjestyksessä kaikkien puolueiden, valitsijayhdistysten ja yhteislistojen ehdokkaat. Jokaisesta ehdokkaasta on yhdistelmässä seuraavat tiedot: järjestysnumero (alkaen numerosta 2), nimi, kotikunta sekä arvo, ammatti tai toimi. Ehdokaslistojen yhdistelmä on nähtävillä mm. äänestyskopeissa.

2.5. Äänioikeusrekisterin laatiminen

Väestörekisterikeskus laatii äänioikeutetuista atk-perusteisen rekisterin (äänioikeusrekisteri) 46. päivänä ennen vaalipäivää. Äänioikeusrekisteriin otetaan jokaisesta äänioikeutetusta ne tiedot (muun muassa nimi, henkilötunnus, vaalipiiri, kotikunta ja äänestyspaikka), jotka olivat väestötietojärjestelmässä 51. päivänä ennen vaalipäivää.

Äänioikeusrekisteri on julkisesti nähtävillä maistraateissa 41. päivästä ennen vaalipäivää alkaen. Jokaiselle rekisteriin otetulle postitetaan lisäksi viimeistään 24. päivänä ennen vaalipäivää ilmoitus äänioikeudesta (*ilmoituskortti*), jossa mainitaan muun muassa vaalipäivä, ennakkoäänestyspäivät, äänioikeutetun äänestyspaikan osoite sekä vaaliviranomaisten yhteystiedot. Äänioikeusrekisteristä tulostetaan myöhemmin vaaliluettelot vaalipäivän äänestyspaikoille.

Äänioikeusrekisteriä koskevat oikaisuvaatimukset tulee tehdä maistraatille viimeistään 16. päivänä ennen vaalipäivää. Oikaisua voidaan vaatia muun muassa silloin, jos henkilö katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty rekisteristä pois tai että hänen rekisterissä olevat tietonsa ovat virheellisiä. Maistraatti ratkaisee oikaisuvaatimukset viimeistään 13. päivänä ennen vaalipäivää. Maistraatin päätökseen tyytymätön voi hakea siihen valittamalla muutosta alueelliselta hallinto-oikeudelta viimeistään 7. päivänä siitä, kun sai päätöksen tiedoksi. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta. Korkeimmalle hallinto-oikeudelle voidaan kuitenkin valittaa ns. ylimääräisin muutoksenhakukeinoin eli tekemällä kantelu taikka hakemus hallintopäätöksen purkamiseksi tai menetetyn määräajan palauttamiseksi. Viimeksi mainitut muutoksenhakukeinot tulevat käytännössä erittäin harvoin kysymykseen.

Äänioikeusrekisteri tulee lainvoimaiseksi 12. päivänä ennen vaalipäivää kello 12. Rekisteriä on tämän jälkeen noudatettava muuttamattomana, toisin sanoen ketään henkilöä ei enää saa poistaa rekisteristä eikä lisätä siihen eikä myöskään rekisterissä olevia tietoja voi muuttaa. Poikkeuksen tästä voivat tehdä ainoastaan ne tapaukset, joissa hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa päätöksensä vasta äänioikeusrekisterin lainvoimaiseksi tulon jälkeen. Tällöin esimerkiksi hallinto-oikeuden päätöksellä äänioikeusrekisteriin lisätty henkilö saa äänestää vaaleissa, mutta hänen on otettava päätös mukaansa äänestyspaikalle ja esitettävä se vaaliviranomaisille.

2.6. Äänestäminen

Äänioikeutettu voi äänestää joko 1) ennakkoäänestysaikana tai 2) vaalipäivänä sunnuntaina.

2.6.1. Äänestäminen ennakkoon

Ennakkoäänestys aloitetaan keskiviikkona 11. päivänä ennen vaalipäivää ja lopetetaan ulkomailla lauantaina 8. päivänä ja kotimassa tiistaina 5. päivänä ennen vaalipäivää.

Yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja, joissa kuka tahansa äänioikeutettu voi äänestää, ovat kotimaassa kunnanhallitusten määräämät kunnan virastot ja postikonttorit sekä ulkomailla valtioneuvoston asetuksella määrätyt Suomen edustustot. Jokaisessa kunnassa on vähintään yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka. *Erityisiä ennakkoäänestyspaikkoja* ovat kotimaassa sairaalat, vankilat ja eräät muut laitokset, joissa saavat äänestää vain näissä laitoksissa hoidettavina olevat tai niihin otetut henkilöt. Lisäksi henkilö, jonka kyky liikkua ja toimia on siinä määrin rajoittunut, ettei hän pääse kotimaan ennakkoäänestyspaikkaan tai vaalipäivänä äänestyspaikkaan ilman kohtuuttomia vaikeuksia, saa äänestää ennakkoon kotonaan siten, että hänen luokseen saapuu vaalitoimitsija ottamaan äänestyksen vastaan (*kotiäänestys*). Ulkomailla olevan suomalaisen laivan henkilökunta voi äänestää ennakkoon omassa laivassaan. Ennakkoäänestys laivassa voidaan aloittaa jo 18. päivänä ennen vaalipäivää.

Saavuttuaan ennakkoäänestyspaikalle äänestäjän on näytettävä henkilöllisyystodistuksensa vaalitoimitsijalle, minkä jälkeen vaalitoimitsija antaa äänestäjälle *vaalikuoren* sekä *äänestyslipun*, jonka äänestäjä täyttää äänestyskopissa merkitsemällä lippuun sen ehdokkaan järjestysnumeron, jonka hyväksi hän haluaa antaa äänensä. Ehdokaslistojen yhdistelmä, jossa on lueteltu kaikki ehdokkaat ja heidän järjestysnumeronsa, on äänestyskopissa. Merkittyyään numeron äänestyslippuun äänestäjä taittaa lipun niin, että numero jää taitoksen sisäpuolelle. Sen jälkeen äänestäjä esittää taitetun lipun vaalitoimitsijalle, joka leimaa lipun. Äänestäjä sulkee leimatun äänestyslipun ruskeaan vaalikuoreen ja allekirjoittaa *lähetekirjeen*. Lopuksi vaalitoimitsija sulkee vaalikuoren (jonka sisällä on äänestyslippu) ja lähetekirjeen *lähetekuoreen*, joka postitetaan äänestäjän oman kunnan keskusvaalilautakunnalle. Keskusvaalilautakunnassa lähetekuoret avataan ja kaikki sinne saapuneet vaalikuoret (joita ei avata) kootaan yhteen ja toimitetaan laskentaa varten vaalipiirilautakunnalle.

2.6.2. Äänestäminen vaalipäivänä

Vaalipäivänä äänestyspaikat ovat avoinna kello 9-20. Äänestyspaikkoja on jokaisessa kunnassa vähintään yksi ja koko maassa noin 3 000. Äänioikeutettu saa äänestää siinä äänestyspaikassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin ja äänioikeutetulle ennen vaaleja postitettuun ilmoituskorttiin.

Jokaisella äänestyspaikalla äänestyksen järjestämisestä huolehtii vaalilautakunta, johon kuuluu viisi jäsentä. Saavuttuaan äänestyspaikalle äänestäjän on näytettävä henkilöllisyystodistuksensa vaalilautakunnan vaaliluettelosta huolehtivalle jäsenelle,

joka tarkistaa vaaliluettelosta, että hän on äänioikeutettu ja että hän ei ole äänestänyt jo ennakoäänestyksessä. Sen jälkeen vaalilautakunnan jäsen antaa äänestäjälle äänestyslipun, jonka äänestäjä täyttää äänestyskopissa merkitsemällä lippuun sen ehdokkaan järjestysnumeron, jonka hyväksi hän haluaa antaa äänensä. Ehdokaslistojen yhdistelmä, jossa on lueteltu kaikki ehdokkaat ja heidän järjestysnumerosa, on äänestyskopissa. Merkittyään numeron äänestyslippuun äänestäjä taittaa lipun niin, että numero jää taitoksen sisäpuolelle. Sen jälkeen äänestäjä esittää taitetun lipun vaalilautakunnan vaaliurnasta huolehtivalle jäsenelle, joka leimaa lipun. Tämän jälkeen äänestäjä pudottaa leimatun äänestyslipun vaaliurnaan.

2.7. Vaalien tuloksen laskenta

2.7.1. Ennakoäänien laskenta

Vaalipiirilautakunnat aloittavat ennakoäänien laskennan vaalipäivänä sunnuntaina aikaisintaan kello 15 (tai erityisestä syystä aikaisemminkin, kuitenkin aikaisintaan kello 12). Tällöin kunnista saapuneet ruskeat vaalikuoret avataan ja niiden sisällä olevat äänestysliput lasketaan. Ennakoäänit pyritään laskemaan niin, että ennakoäänestyksen tulos olisi valmis samana iltana kello 20:een mennessä. Tätä ennen vaalipiirilautakunnat eivät saa antaa mitään tietoja laskentapaikan ulkopuolelle laskennan edistymisestä.

2.7.2. Vaalipäivän äänien laskenta

Heti kun vaalihuoneistot kello 20 ovat sulkeutuneet, vaalilautakunnat aloittavat vaalipäivänä annettujen äänien alustavan laskennan. Vaalilautakunta avaa vaaliurnan, laskee siinä olevat äänestysliput ja merkitsee kullekin ehdokkaalle annetut äänimäärät erityiseen vaalipöytäkirjaan. Heti tämän jälkeen vaalilautakunta ilmoittaa kunnan keskusvaalilautakunnalle ehdokkaiden saamat äänimäärät eli vaalien tuloksen kyseisessä äänestysalueessa. Kunnan keskusvaalilautakunta puolestaan välittää tulokset oikeusministeriön vaalitietojärjestelmän keskitettyyn laskentajärjestelmään. Lopuksi vaalilautakunta sinetöi äänestysliput pakettiin ja toimittaa ne ennen maanantai-aamua kello 9 vaalipiirilautakunnalle.

2.7.3. Vaalien tuloksen määräytyminen

Vaalien tuloksen määräytymisessä käytetään ns. d'Hondt'in laskentamenetelmää, jonka mukaan *laskennan ensimmäisessä vaiheessa* lasketaan kunkin ryhmittymän eli

- vaaliliittoon kuulumattoman (yksittäisen) puolueen,
- vaaliliiton,
- yhteislistan sekä
- yhteislistaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen

saama kokonaisäänimäärä. Vaaliliitossa olevia puolueita kohdellaan siis yhtenä ryhmittymänä, samoin yhteislistaan kuuluvia valitsijayhdistyksiä. *Laskennan toisessa vaiheessa* asetetaan kussakin ryhmittymässä ehdokkaat paremmuusjärjestykseen heidän saamiensa äänimäärien perusteella. *Kolmannessa vaiheessa*

annetaan kullekin ehdokkaalle vertausluvut siten, että ryhmittymän eniten ääniä saanut ehdokas saa vertausluvukseen ryhmittymän koko äänimäärän, toiseksi eniten ääniä saanut ehdokas puolet ryhmittymän äänimäärästä, kolmanneksi tullut ehdokas kolmanneksen, neljänneksi tullut ehdokas neljänneksen ja niin edelleen. *Lopuksi* vaalipiirin kaikki ehdokkaat asetetaan vertauslukujen mukaiseen paremmuusjärjestykseen ja tästä listasta valitaan kansanedustajaksi niin monta ehdokasta kuin vaalipiiristä valitaan edustajia (ks. kohta 2.3.).

2.7.4. Tiedottaminen vaalien alustavasta tuloksesta

Vaalien alustava tulos selviää jo vaalipäivän iltana. Vaalihuoneistojen sulkeuduttua kello 20 vaalitietojärjestelmään siirretty ennakkoäänestyksen tulos annetaan julkisuuteen. Sen jälkeen vaalitietojärjestelmään siirretään vaalilautakuntien alustavat laskelmat sitä mukaan kuin ne vaalipäivän iltana valmistuvat. Yleensä alustava tulos on kokonaisuudessaan selvillä viimeistään kello 23.

2.7.5. Tarkastuslaskenta ja vaalien tuloksen vahvistaminen

Vaalipiirilautakunnat aloittavat äänestyslippujen tarkastuslaskennan vaalipäivän jälkeisenä maanantaina kello 9. Tarkastuslaskennan tulos tulee olla valmis seuraavana keskiviikkona kello 18, jolloin vaalipiirilautakunnat vahvistavat vaalien lopullisen tuloksen vaalipiireissä ja kirjoittavat valtakirjat kansanedustajiksi valituille.

3. Presidentinvaali

3.1. Yleistä

Suomen Perustuslain mukaan tasavallan presidentin valitsee Suomen kansa välittömällä (suoralla) vaalilla syntyperäisistä Suomen kansalaisista kuuden vuoden pituiseksi toimikaudeksi. Sama henkilö voidaan valita presidentiksi enintään kahdeksi peräkkäiseksi toimikaudeksi.

Presidentti valitaan suoralla, tarvittaessa kaksivaiheisella vaalilla. Vaalipäivä on vaalivuoden tammikuun kolmas sunnuntai. Mikäli joku ehdokkaista saa jo tässä (ensimmäisessä) vaalissa yli puolet annetuista (s.o. hyväksytyistä) äänistä, tulee hän valituksi presidentiksi. Jos näin ei käy, toimitetaan kahden viikon kuluttua sunnuntaina toinen vaali kahden ensimmäisessä vaalissa eniten ääniä saaneen ehdokkaan kesken. Tässä toisessa vaalissa enemmän ääniä saanut ehdokas valitaan presidentiksi. Jos vaaliin asetetaan vain yksi ehdokas, tulee tämä valituksi ilman vaalia. Presidentti astuu virkaansa vaalia seuraavan kuukauden 1. päivänä.

Suoralla kaksivaiheisella vaalilla on valittu kaksi viimeisintä presidenttiä: vuonna 1994 Martti Ahtisaari ja vuonna 2000 Tarja Halonen. Sitä ennen presidentti on valittu

- eduskunnan toimittamalla vaalilla vuosina 1919 (valittiin K.J. Ståhlberg) ja 1946 (J.K. Paasikivi),
- valitsijamiesten vaaleilla vuosina 1925 (Lauri Kr. Relander), 1931 (P.E. Svinhufvud), 1937 (Kyösti Kallio), 1950 (Paasikivi), 1956, 1962, 1968 ja 1978 (Urho Kekkonen) sekä 1982 (Mauno Koivisto);
- vuonna 1937 valittujen valitsijamiesten toimittamilla vaaleilla vuosina 1940 ja 1943 (Risto Ryti);
- erityisellä lailla vuosina 1944 (C.G.E Mannerheim) ja 1974 (Kekkonen); sekä
- välittömän vaalin ja valitsijamiesten vaalien yhdistelmällä vuonna 1988 (Koivisto).

Seuraava presidentinvaali toimitetaan vuonna 2006.

3.2. Presidenttiehdokkaiden asettaminen

Presidenttiehdokkaita voivat asettaa

1) ne puoluekisterissä olevat puolueet, joiden ehdokaslistoilta on valittu presidentinvaalia edeltävissä eduskuntavaaleissa vähintään yksi kansanedustaja sekä

2) vähintään 20 000 äänioikeutetun perustamat valitsijayhdistykset.

Kukin puolue valitsee oman ehdokkaansa puolueen sääntöjen mukaisella tavalla.

Ehdokkaat ovat ehdokkaina koko maassa. Puolueen ja valitsijayhdistyksen tulee toimittaa ehdokashakemuksensa Helsingin vaalipiirin vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16. Vaalipiirilautakunta tutkii hakemukset ja vahvistaa ehdokasasettelun 31. päivänä ennen vaalipäivää laatimalla ehdokasluettelon, johon otetaan arvotussa järjestyksessä kaikki

ehdokkaat. Jokaisesta ehdokkaasta on luettelossa seuraavat tiedot: järjestysnumero (alkaen numerosta 2), nimi, kotikunta sekä arvo, ammatti tai toimi. Ehdokasluettelo on nähtävillä mm. äänestyskopeissa.

3.3. Äänioikeus, äänioikeusrekisterin laatiminen, äänestäminen sekä vaalin tuloksen laskenta

Presidentinvaalissa on äänioikeutettu asuinpaikasta riippumatta jokainen Suomen kansalainen, joka viimeistään ensimmäisen vaalin vaalipäivänä täyttää 18 vuotta. Presidentinvaalin äänioikeusrekisteri, joka on sama sekä ensimmäisessä että mahdollisessa toisessa vaalissa, laaditaan kuten eduskuntavaaleissa (ks. kohta 2.5.).

Äänestäminen presidentinvaalissa tapahtuu kuten eduskuntavaaleissa (ks. kohta 2.6.). Sekä ensimmäisessä että toisessa vaalissa on seitsemän päivän ennakoäänestys. Ulkomailla olevassa suomalaisessa laivassa ennakoäänestys voidaan aloittaa ensimmäisessä vaalissa viikkoa aikaisemmin kuin muu ennakoäänestys ja toisessa vaalissa samaan aikaan kuin muu ennakoäänestys.

Vaalin tulos lasketaan kuten eduskuntavaaleissa (ks. kohta 2.7.), kuitenkin niin, ettei d'Hondt'in laskentajärjestelmää käytetä vaan lasketaan ehdokkaiden saamat äänimäärät ja asetetaan ehdokkaat sen mukaiseen paremmuusjärjestykseen. Jos äänimäärät ovat samat, järjestys arvotaan. Kummankin vaalin jälkeen Helsingin vaalipiirilautakunta vahvistaa kullekin ehdokkaalle koko maassa annettujen äänten lopullisen määrän ja ilmoittaa ne oikeusministeriölle.

Jos joku ehdokkaista on ensimmäisessä vaalissa saanut yli puolet annetuista äänistä, valtioneuvosto toteaa oikeusministeriön esittelystä, että ehdokas on valittu presidentiksi. Jos yksikään ehdokas ei ensimmäisessä vaalissa saa yli puolta annetuista äänistä, oikeusministeriö toteaa, että kahden eniten ääniä saaneen ehdokkaan kesken toimitetaan kahden viikon kuluttua toinen vaali. Toisen vaalin jälkeen valtioneuvosto toteaa, kumpi ehdokkaista sai enemmän ääniä ja tulee siten valituksi presidentiksi.

4. Kunnallisvaalit

4.1. Yleistä

Kunnallisvaaleissa valitaan valtuutetut kuntien valtuustoihin. Kuntia oli vuoden 2002 alussa 448, joista 16 Ahvenanmaan maakunnassa. Kunnallisvaalit toimitetaan joka neljäs vuosi lokakuun neljäntenä sunnuntaina. Seuraavat kunnallisvaalit toimitetaan vuonna 2004. Ahvenanmaan maakunnan kunnissa toimitetaan kunnallisvaalit myös joka neljäs vuosi, mutta eri aikaan kuin muussa Suomessa, seuraavan kerran vuonna 2003.

Kunnassa valittavien valtuutettujen lukumäärä riippuu kunnan asukasmäärästä. Kuntalain (365/1995) 10 §:n mukaan valtuutettuja valitaan seuraavasti:

<i>Asukkaita</i>	<i>Valtuutettuja</i>
enintään 2000	17*
2001 - 4000	21
4001 - 8000	27
8001 - 15000	35
15001 - 30000	43
30001 - 60000	51
60001 - 120000	59
120001 - 250000	67
250001 - 400000	75
yli 400000	85

* Kunta voi päättää, että valtuutettuja valitaan 13 tai 15.

4.2. Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

Kunnallisvaaleissa äänioikeutettu on

- 1) Suomen ja muun Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen sekä Islannin ja Norjan kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on 51. päivänä ennen vaalipäivää sekä
- 2) muun kuin 1 kohdassa mainitun valtion kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on 51. päivänä ennen vaalipäivää ja jolla on tuolloin ollut kotikunta Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään kahden vuoden ajan.

Vaalikelpoinen eli kelpoinen ehdokkaaksi kunnallisvaaleissa on henkilö,

- 1) jonka kotikunta kyseinen kunta on,
- 2) jolla on jossakin kunnassa äänioikeus kunnallisvaaleissa ja
- 3) joka ei ole holhouksen alainen (vajaavaltainen).

4.3. Ehdokasasettelu

Ehdokkaita voivat asettaa

- 1) puolerekisterissä olevat puolueet (liite 2) sekä
- 2) äänioikeutettujen perustamat valitsijayhdistykset.

Kukin *puolue* voi asettaa kunnassa enintään valittavien valtuutettujen (ks. kohta 4.1.) puolitoistakertaisen määrä ehdokkaita. Jos kunnassa valitaan esimerkiksi 27 valtuutettua, puolueella voi olla enintään 40 ehdokasta. Puolueet voivat muodostaa keskenään *vaaliliittoa*. Vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokkaiden yhteismäärä saa kuitenkin olla enintään sama kuin yksittäisen puolueen ehdokkaiden enimmäismäärä.

Valitsijayhdistyksen yhden ehdokkaan asettamiseksi voi perustaa vähintään 10 asianomaisessa kunnassa äänioikeutettua henkilöä. Oikeusministeriön määräämissä pienimmissä kunnissa valitsijayhdistyksen voi kuitenkin perustaa vähintään kolme äänioikeutettua. Valitsijayhdistykset voivat muodostaa *yhteisliittoa*, joissa kussakin voi olla enintään valittavien valtuutettujen (ks. kohta 4.1.) puolitoistakertainen määrä ehdokkaita.

Puolueen ja valitsijayhdistyksen tulee toimittaa ehdokaslistansa (ehdokashakemuksensa) kunnan keskusvaalilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16. Samaan määräaikaan mennessä keskusvaalilautakunnalle on toimitettava myös ilmoitukset vaaliliitoista ja yhteislistoista.

Kunnan keskusvaalilautakunta tutkii ehdokaslistat, erityisesti sen, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia ja vahvistaa ehdokasasettelun 31. päivänä ennen vaalipäivää. Keskusvaalilautakunta laatii *ehdokaslistojen yhdistelmän*, johon otetaan arvotussa järjestyksessä kaikkien puolueiden, valitsijayhdistysten ja yhteislistojen ehdokkaat. Jokaisesta ehdokkaasta on yhdistelmässä seuraavat tiedot: järjestysnumero (alkaen numerosta 2), nimi sekä arvo, ammatti tai toimi. Ehdokaslistojen yhdistelmä on nähtävillä mm. äänestyskopeissa.

4.4. Äänioikeusrekisterin laatiminen, äänestäminen ja vaalien tuloksen laskenta

Äänioikeusrekisterin laatiminen sekä äänestäminen kunnallisvaaleissa tapahtuu kuten eduskuntavaaleissa (ks. kohdat 2.5. ja 2.6.). Myös vaalien tulos lasketaan kuten eduskuntavaaleissa (ks. kohta 2.7.), kuitenkin sillä erotuksella, että ennakköänten laskennasta ja äänten tarkastuslaskennasta, vaalien alustavasta tuloksesta tiedottamisesta sekä vaalin tuloksen vahvistamisesta vastaa kunnan keskusvaalilautakunta.

5. Europarlamenttivaalit

5.1. Yleistä

Euroopan parlamenttiin kuuluu 626 jäsentä, jotka valitaan Euroopan unionin jokaisesta jäsenvaltiosta näiden asukaslukujen mukaisessa suhteessa. Suomesta Euroopan parlamentin jäseniä valitaan 16.

Vuonna 2001 tehdyllä Nizzan sopimuksella määrättiin, että Euroopan parlamentin jäsenten enimmäismäärä EU:n laajentumisen jälkeen on 732 ja että Suomesta jäseniä valitaan 13. Nizzan sopimus tulee voimaan kun kaikki jäsenvaltiot ovat sen ratifioineet.

Euroopan parlamentin jäsenten vaalit (europarlamenttivaalit) toimitetaan kussakin jäsenvaltiossa valtion kansallisen vaalilainsäädännön mukaisesti. Tämän lisäksi noudatetaan EU:n vaalisäädöksen (vuodelta 1976) määräyksiä.

Vaalit toimitetaan joka viides vuosi samaan aikaan kaikissa jäsenvaltioissa. EU:n neuvosto määräsi ensimmäisten (vuonna 1979 toimitettujen) vaalien toimittamisajankohdaksi kesäkuun toiseen viikonloppuun sijoittuvan, torstaina alkavan ja sunnuntaina päättyvän ajanjakson, jonka puitteissa kunkin jäsenvaltion tuli järjestää vaalit. EU:n vaalisäädöksen mukaan seuraavat vaalit tuli toimittaa vastaavana ajankohtana, joten vaalit on toimitettu aina kesäkuun alkupuolella. EU:n neuvosto voi kuitenkin yksimielisellä päätöksellä muuttaa tätä toimittamisajankohtaa kuukautta aiemmaksi tai kuukautta myöhemmäksi, mutta näin ei tähän mennessä ole kuitenkaan tapahtunut. Seuraavat europarlamenttivaalit toimitetaan vuonna 2004. Suomessa vaalipäivä on edellä mainittuun ajanjaksoon sattuva sunnuntai.

5.2. Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

Suomessa toimitettavissa europarlamenttivaaleissa äänioikeutettu on

- 1) asuinpaikkaan katsomatta jokainen Suomen kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja
- 2) muun Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jolla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa 51. päivänä ennen vaalipäivää, jollei hän ole menettänyt äänioikeuttaan siinä unionin jäsenvaltiossa, jonka kansalainen hän on. Äänioikeuden edellytyksenä kuitenkin on, että henkilö ilmoittautuu äänioikeusrekisteriin Suomessa.

Äänioikeutettu saa samoissa europarlamenttivaaleissa äänestää vain yhdessä EU:n jäsenvaltiossa: joko kotivaltiossaan tai siinä valtiossa, jossa asuu (asuinvaltiossaan).

Suomen kansalainen, joka on säädetyssä määrääjässä ilmoittautunut äänestäjäksi jonkun toisen EU:n jäsenvaltion europarlamenttivaaleissa, ei ole äänioikeutettu Suomen europarlamenttivaaleissa.

Vaalikelpoisuudesta europarlamenttivaaleissa on voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa säädetään. Vaalikelpoinen on siten

- 1) jokainen Suomen kansalainen, jolla on vaaleissa äänioikeus ja joka ei ole vajaavaltainen alainen sekä
- 2) jokainen äänioikeutettu Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen, joka on ilmoittautunut ja otettu äänioikeusrekisteriin Suomessa ja joka ei ole menettänyt vaalikelpoisuuttaan kotivaltionsa vaaleissa.

5.3. Ehdokasasettelu

Ehdokkaita europarlamenttivaaleissa voivat asettaa

- 1) puolueräkisterissä olevat puolueet (liite 2) sekä
- 2) äänioikeutettujen perustamat valitsijajhdistykset.

Asetetut ehdokkaat ovat ehdokkaina koko maassa. Kukin *puolue* voi asettaa enintään 20 ehdokasta. Puolueet voivat muodostaa keskenään *vaaliliittoja*. Vaaliliiton muodostaneiden puolueiden ehdokkaiden yhteismäärä saa kuitenkin olla enintään sama kuin yksittäisellä puolueella (eli 20). *Valitsijajhdistyksen* yhden ehdokkaan asettamiseksi voi perustaa vähintään 2000 äänioikeutettua henkilöä. Valitsijajhdistykset voivat muodostaa *yhteislistoja*, joissa kussakin voi olla enintään 20 ehdokasta.

Puolueen ja valitsijajhdistyksen tulee toimittaa ehdokaslistansa (ehdokashakemuksensa) Helsingin vaalipiirilautakunnalle viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16. Samaan määräaikaan mennessä vaalipiirilautakunnalle on toimitettava myöskin ilmoitukset vaaliliitoista ja yhteislistoista.

Helsingin vaalipiirilautakunta tutkii ehdokaslistat, erityisesti sen, että ehdokkaat ovat vaalikelpoisia ja vahvistaa ehdokasasettelun 31. päivänä ennen vaalipäivää. Vaalipiirilautakunta laatii *ehdokaslistojen yhdistelmän*, johon otetaan arvotussa järjestyksessä kaikkien puolueiden, valitsijajhdistysten ja yhteislistojen ehdokkaat. Jokaisesta ehdokkaasta on yhdistelmässä seuraavat tiedot: järjestysnumero (alkaen numerosta 2), nimi, kotikunta sekä arvo, ammatti tai toimi. Ehdokaslistojen yhdistelmä on nähtävillä mm. äänestyskopeissa.

5.4. Äänioikeusrekisterin laatiminen, äänestäminen ja vaalien tuloksen laskenta

Europarlamenttivaalien äänioikeusrekisteri laaditaan kuten eduskuntavaaleissa (ks. luku 2.5.). Väestörekisterikeskus lähettää hyvissä ajoin ennen vaaleja Suomessa asuville muiden jäsenvaltioiden kansalaisille tiedon siitä, että he ovat vaaleissa äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia sekä siitä, mitä menettelyjä käyttäen he voivat näitä oikeuksiaan käyttää. Jos Suomessa asuva muun jäsenvaltion kansalainen haluaa äänestää Suomen europarlamenttivaaleissa, hänen tulee ilmoittautua Suomen äänioikeusrekisteriin viimeistään 80. päivänä ennen vaalipäivää. Sen jälkeen väestörekisterikeskus ilmoittaa henkilön kotivaltion viranomaisille, että nämä voivat poistaa hänet kotivaltion vaaliluettelosta.

Äänestäminen ja tuloslaskenta europarlamenttivaaleissa tapahtuu kuten eduskuntavaaleissa (ks. kohdat 2.6. ja 2.7.), kuitenkin sillä erotuksella, että koko maan tuloksen vahvistamisesta vastaa Helsingin vaalipiirilautakunta.

6. Vaalien tuloksesta valittaminen

Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin tuloksen vahvistamista koskeviin päätöksiin ei saa hakea valittamalla muutosta. Sen sijaan muiden vaalien tuloksen vahvistamista koskeviin päätöksiin voidaan tehdä valitus hallinto-oikeudelle 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu.

Valituksen voi tehdä

- 1) sillä perusteella, että päätös on lainvastainen:
  - se, jonka etua tai oikeutta päätös loukkaa ja
  - jokainen ehdokas sekä
  - jokainen vaaleihin osallistunut puolue tai yhteislista; ja
- 2) sillä perusteella, että vaalit on toimitettu virheellisessä järjestyksessä:
  - jokainen äänioikeutettu sekä
  - kunnallisvaaleissa kunnan jäsen.

Jos vaaliviranomaisen päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja lainvastaisuus on ilmeisesti saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen, vaalien tulos on oikaistava tai, jos se ei ole mahdollista, vaalit on määrättävä uusittaviksi asianomaisessa vaalipiirissä (eduskuntavaalit), kunnassa (kunnallisvaalit) tai koko maassa (europarlamenttivaalit).

Hallinto-oikeuden päätöksestä voidaan tehdä jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

7. Puolueet

7.1. Yleistä

Puolueella tarkoitetaan oikeusministeriössä pidettävään puoluerekisteriin merkittyä rekisteröityä yhdistystä (liite 2). Puolueet ovat aatteellisia yhdistyksiä, joiden varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Puolueen jäseneksi liitytään yleensä puolueen paikallisyhdistyksen kautta.

Poliittisia puolueita on ollut Suomessa sadan vuoden ajan. Vuoteen 1969 asti puolueiden asema oli epävirallinen. Tuolloin säädetty puoluelaki (10/1969) virallisti puolueiden toiminnan.

7.2. Puolueen perustaminen

Uuden puolueen perustaminen ja rekisteröiminen puoluerekisteriin edellyttää, että sille laaditaan säännöt ja puolueohjelma, jossa kerrotaan puolueen toimintatavoitteista. Vain rekisteröity yhdistys voidaan merkitä puoluerekisteriin. Puoluerekisteriin merkitään ainoastaan puolueen keskusorganisaatio. Puolueiden piirijärjestöt, alue- ja kunnallisjärjestöt sekä paikallisyhdistykset ovat yleensä myös rekisteröityjä yhdistyksiä. Niitä ei kuitenkaan merkitä puoluerekisteriin.

Puoluerekisteriin merkittävän yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena tulee olla valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Yhdistyksen sääntöjen tulee turvata, että sen päätöksenteossa ja toiminnassa noudatetaan kansanvaltaisia periaatteita. Puolueen rekisteröimisen edellytyksenä on myös vaatimus, että yhdistyksellä on säännöistä ilmenevän tarkoituksen toteuttamiseksi laadittu yhdistyksen valtiollisessa toiminnassa noudatettavat tavoitteet ja periaatteet ilmenevä puolueohjelma. Lisäksi tarvitaan vähintään 5000 eduskuntavaaleissa äänioikeutetun kansalaisen allekirjoittamat kannattajakortit puolueen kannattajista. Mikäli puoluerekisteriin otetun puolueen sääntöihin tai ohjelmaan tehdään muutoksia, tulee myös niistä ilmoittaa oikeusministeriölle. Sääntöjen muutos on voimassa vasta, kun muutos on merkitty puoluerekisteriin.

Vain puoluerekisteriin merkityllä puolueella on oikeus käyttää nimessään lyhennystä r.p. eikä se voi enää käyttää lyhennystä r.y., mikä osoittaa rekisteröityä yhdistystä. Rekisteröinti on maksutonta.

Jos puolue ei ole kaksissa perättäisissä eduskuntavaaleissa saanut kansanedustajan paikkaa, tai jos se on lakannut olemasta rekisteröity yhdistys, se poistetaan puoluerekisteristä. Puolue voidaan poistaa rekisteristä myös oman hakemuksensa perusteella.

7.3. Puolueiden tukeminen

Puolueita avustetaan puoluetuella. Puoluetuesta on säännökset puoluelaisissa. Puoluetukea jaetaan eduskunnassa edustettuina olevien puolueiden

kansanedustajapaikkojen perusteella. Puoluetuen myöntää valtioneuvosto. Tuen käyttöä valvoo oikeusministeriö. Puolueiden toiminnan, tilipidon ja varainkäytön valvontaa varten jokaisen puolueen tulee toimittaa tilinpäätösasiakirjansa oikeusministeriölle kolmen kuukauden sisällä tilinpäätöksen vahvistamisesta.

8. Ehdokkaiden vaalirahoituksesta ilmoittaminen

Laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta (414/2000) tuli voimaan 15.5.2000. Sen mukaan velvollinen tekemään ilmoituksen vaalikampanjansa rahoituksesta (vaalirahoituksesta) on

- eduskuntavaaleissa kansanedustajaksi valittu ja varaedustajaksi vaalien tulosta vahvistettaessa määrätty,
- europarlamenttivaaleissa Euroopan parlamentin jäseneksi valittu ja varajäseneksi vaalien tulosta vahvistettaessa määrätty,
- presidentinvaalissa ehdokkaan asettanut puolue taikka ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies tai tämän varamies ja
- kunnallisvaaleissa valtuutetuksi ja varavaltuutetuksi valittu.

Ilmoitus on tehtävä kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa oikeusministeriölle kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta. Ilmoitus on oikeusministeriössä tai kunnan keskusvaalilautakunnassa sellaisenaan julkinen.

Ilmoituksessa on oltava ainakin seuraavat tiedot:

- 1) maininta siitä, mitkä vaalit ovat kyseessä;
- 2) ehdokkaan täydellinen nimi ja hänet asettaneen puolueen nimi tai maininta siitä, jos ehdokas on valitsijayhdistyksen ehdokas;
- 3) ehdokkaan vaalikampanjan kokonaiskulut; sekä
- 4) ehdokkaan vaalikampanjan rahoitus eriteltynä
  - a) toisaalta ehdokkaan omiin varoihin sekä
  - b) toisaalta ehdokkaan, hänen tukiryhmänsä ja muun hänen tukemisekseen perustetun yhteisön saamaan ulkopuoliseen tukeen ryhmiteltynä
    - yksityishenkilöiltä,
    - yrityksiltä,
    - puoluejärjestöiltä ja
    - muilta vastaavilta päätahoilta saatuun tukeen.

Erikseen on ilmoitettava kunkin yksittäisen tuen arvo ja sen antajan nimi, jos tämä arvo on presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa vähintään 3400 euroa sekä eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa vähintään 1700 euroa. Yksityishenkilön nimeä ei saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen antamansa tuen arvo jää alle mainitun rajan.

9. Vaalitietojärjestelmä

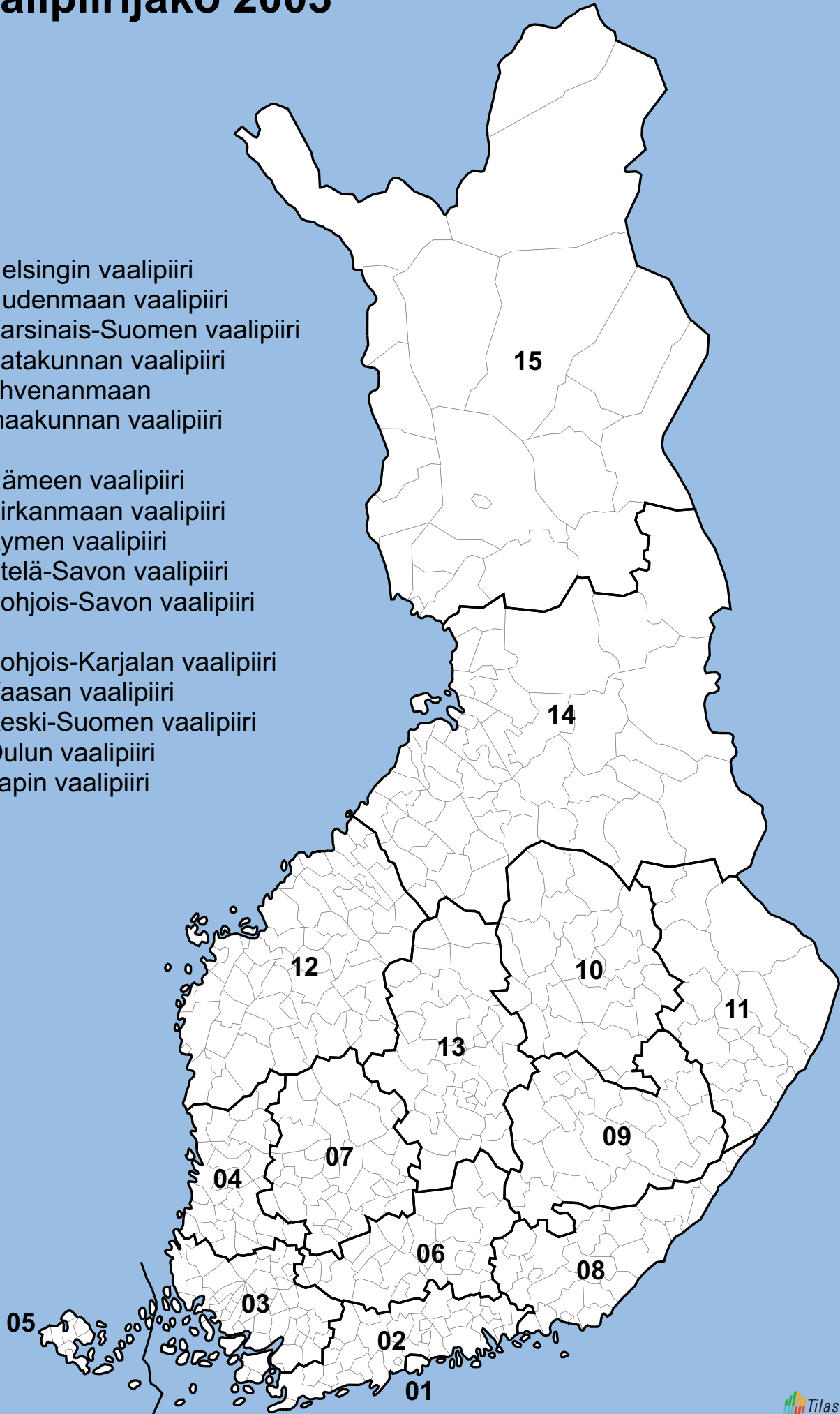
Vaalien toimittamiseen liittyvää tietojenkäsittelyä on Suomessa kehitetty järjestelmällisesti vuodesta 1990 alkaen. Tavoitteena on ollut vaalivalmiuden ja -varmuuden parantaminen, vaaleja koskevan tietopalvelun monipuolistaminen ja nopeuttaminen sekä resurssisäästöt. Kehittämistyön tuloksena on vuoden 1996 vaaleista lähtien ollut käytössä *vaalitietojärjestelmä* (VAT), joka koostuu kuudesta osajärjestelmästä:

1. *Pohjatietojärjestelmä*, jossa ovat tiedot mm. vaalipiiri-, kunta äänestysaluejaoista sekä vaaliviranomaisista;
2. *Äänestyspaikkajärjestelmä* (äänestyspaikkarekisteri), jossa ovat tiedot yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista;
3. *Äänioikeusjärjestelmä* (äänioikeusrekisteri), johon poimitaan väestötietojärjestelmästä (VTJ) vaaleissa äänioikeutettujen henkilöiden tiedot. Äänioikeusrekisteri perustetaan kutakin vaalia varten erikseen ja rekisteriin otetuille henkilöille lähetetään postitse ilmoituskortti äänioikeudesta kyseisissä vaaleissa. Rekisteri on julkisesti nähtävillä ja sitä koskevan oikaisuvaatimuksen voi tehdä maistraatille. Äänioikeusrekisteri tulee lainvoimaiseksi 12. päivänä ennen vaalipäivää. Äänioikeusrekisteri on käytössä ennakkoäänestyspaikoissa ja jokaisen ennakkoon äänestävän äänestämisestä tehdään siihen merkintä. Ennakkoäänestyksen jälkeen rekisteristä tulostetaan vaaliluettelot vaalipäivän äänestyspaikoille. Äänioikeusrekisteriä voidaan kuitenkin käyttää myös vaalipäivän äänestyspaikalla vaaliluetteloiden sijasta. Vaalien jälkeen äänioikeusrekisterin tiedot hävitetään;
4. *Ehdokasjärjestelmä* (ehdokasrekisteri), johon merkitään seuraavat tiedot jokaisesta vaaleissa ehdokkaana olevasta henkilöstä: nimi, ehdokasnumero, ammatti, kotikunta, puolue/valitsijayhdistys, jonka ehdokkaana hän on sekä henkilötunnus;
5. *Keskitetty laskentajärjestelmä*, johon vaalipiirilautakunnat ja kuntien keskusvaalilautakunnat toimittavat vaalien tulostiedot tuloslaskentaohjelmistojen välityksellä sitä mukaan kuin ne valmistuvat; ja
6. *Tilasto- ja tietopalvelujärjestelmä*, jonka avulla vaalien tulostiedot ja muut tilastotiedot välitetään tiedotusvälineille ja Tilastokeskukselle.

Vaalitietojärjestelmä sisältää myös ohjaus- ja hallintajärjestelmän. Teknisesti järjestelmä perustuu IBM OS390 –keskuskoneeseen sekä DB2- ja IDMS – tietokantoihin. Vaalitietojärjestelmän omistaa oikeusministeriö ja sen teknisestä käytöstä on tehty sopimus yksityisen tietotekniikkayhtiön kanssa. Oikeusministeriö kehittää vaalitietojärjestelmää jatkuvasti ottaen huomioon yleisen atk-tekniikan kehityksen.

Vaalipiirijako 2003

- 01 Helsingin vaalipiiri
- 02 Uudenmaan vaalipiiri
- 03 Varsinais-Suomen vaalipiiri
- 04 Satakunnan vaalipiiri
- 05 Ahvenanmaan
maakunnan vaalipiiri
- 06 Hämeen vaalipiiri
- 07 Pirkanmaan vaalipiiri
- 08 Kymen vaalipiiri
- 09 Etelä-Savon vaalipiiri
- 10 Pohjois-Savon vaalipiiri
- 11 Pohjois-Karjalan vaalipiiri
- 12 Vaasan vaalipiiri
- 13 Keski-Suomen vaalipiiri
- 14 Oulun vaalipiiri
- 15 Lapin vaalipiiri

Rekisteröidyt puolueet

<i>Puolue</i>	<i>Kansan- edustajia 1999 – (2003)</i>	<i>Puheenjohtaja</i>
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	52	Paavo Lipponen
Suomen Keskusta	48	Anneli Jäätteenmäki
Kansallinen Kokoomus	46	Ville Itälä
Vasemmistoliitto	20	Suvi-Anne Siimes
Ruotsalainen kansanpuolue	11+1*	Jan-Erik Enestam
Vihreä liitto	11	Osmo Soininvaara
Suomen Kristillisdemokraatit	10	Bjarne Kallis
Perussuomalaiset	1	Timo Soini
Kirjava ”Puolue” – Elonkehän Puolesta – KIPU	-	Pertti Virtanen
Eläkeläiset Kansan Asialla	-	Kalle Kaartinen
Rauhan ja Sosialismin Puolesta – Kommunistinen Työväenpuolue	-	Hannu Harju
Suomen Kommunistinen Puolue	-	Yrjö Hakanen
Vaihtoehtoväki	-	Eero Taivalsaari
Vapaan Suomen Liitto	-	Ilkka Hakalehto
Liberaalit	-	Tomi Riihimäki

*Ahvenanmaan edustaja